

*MƏQALƏ***Leyla Həsənzadə**

Azərbaycan-Asiya ədəbi əlaqələri şöbəsinin elmi işçisi

qasanzade.leyla@mail.ru**132**

1 (16) 2020

Müasir Koreya poeziyasının ümumi mənzərəsi

Şərq ədəbiyyatının əhəmiyyətli səhifələrindən birini təşkil edən Koreya ədəbiyyatı hər zaman özünün orijinallığı ilə seçilmişdir. 1500 illik tarixə malik Koreya ədəbiyyatı ədəbiyyatşünaslıqda iki istiqamətdə öyrənilir: qədim ədəbiyyat və müasir ədəbiyyat. Müasir ədəbiyyat Coson dövründən kral Koconqun köhnə idarəçilik qaydalarını dəyişib, Qərb qaydalarını nümunə götürərək yeni dövlət sistemini qurduğu, 1894-cü il Kabo islahatlarını apardığı dövrdən başlayır¹⁵³.

Klassik və müasir dövrə bölünən Koreya ədəbiyyatındakı yazı dili Koreya və ya klassik Çin dili olmuşdur. Klassik ədəbiyyatı olduqca zəngin olan Koreya 20-ci əsrin ilk illərində yeni bir ədəbi dövrə qədəm basmışdı. Müasir Koreya ədəbiyyatının başlanğıcı danışıq dilinə əsaslanan yazılı ədəbiyyat hesab olunur.

Koreya ədəbiyyatı koreyalıların tarixini, mentalitetini, iradəsini, təfəkkürünü, etnoqrafiyasını və sairəni əks etdirdiyi üçün ədəbi təhlillər zamanı bütün bunlar ciddi şəkildə diqqətə alınmalıdır. Koreya fəlsəfi düşüncəsi və mədəniyyəti tarix boyu Çin və Yapon mədəniyyətləri ilə qaynayıb-qarışdığı üçün Koreya ədəbiyyatında bu mədəniyyətin təsiri xüsusi nəzərə alınmalıdır. Demək, Koreya ədəbiyyatının formalaşmasında koreya xalqının milli-mənəvi dəyərləri ilə yanaşı, Çin və Yapon mədəniyyətinin fəlsəfi görüşlərinin də ciddi təsiri olmuşdur¹⁵⁴.

Çağdaş dövrdə Koreyada XX əsr Qərb və Şərq poeziya texnologiyaları təsiri ilə modern, sərbəst, postmodern şeir formaları inkişaf etsə də, koreyalı şairlər klassik

153 Koreya Ədəbiyyatı. BDU, Bakı 2012, s. 225-227

154 Hansamo, Ədəbiyyatın Koreya üzü, payız buraxılışı, Bakı 2018, s. 2

janrlara tez-tez müraciət edirlər. Koreya poeziyasını daha yaxşı anlamaq üçün koreya tarixinə və mədəniyyətinə bələd olmaq lazımdır. Bütövlükdə müasir Koreya poeziyasında üç əsas istiqamət vardır.

1. Ənənəvi poeziya
2. Modernist, post-modernist poeziya
3. Sosiallaşmağa yönəlmiş poeziya

Müasir Koreya ədəbiyyatının formalaşmasının ilk mərhələsi 19-cu əsrin ortalarından 20-ci əsrin əvvəllərinə qədər tarixi inkişaf yolu keçmişdir. Bu dövrdə Koreyada feodalist Coson sülaləsi dağılaraq, yeni - Qərb sivilizasiyasının dəyərlərinə əsaslanan idarəçilik forması meydana gəlmişdir. Bu dövrdə milli düşüncəni önə çəkən, müstəqilliyi təbliğ edən maarifçilik geniş yayıldı¹⁵⁵. Yeni yaranmış ədəbiyyata intibah, maarifləndirmə dövrünün ədəbiyyatı da deyirlər. Coson dövrü ədəbiyyatının qəlibləşmiş düşüncələrindən və çərçivəyə salınmış qaydalarından xilasolma prosesində nəzərə çarpan ən başlıca dəyişiklik milli şeir forması “şico”ya yenidən müraciət olunması idi.

German Kim yazır ki, yeni dövrdə gənc müəlliflər nəslinin meydana gəldiyi 1950-ci illərin ortaları Cənubi Koreya ədəbiyyatının inkişafında dönüş mərhələsi hesab olunur. Bir çox şair və yazıçılar ordu sıralarında yer almış, döyüşlərdə iştirak etmiş və bu şəxsi həyat təcrübəsi onların yaradıcılığında əksini tapmışdı. Ədəbi fəaliyyətlərinin başlanğıcı müharibədən sonrakı dövrə təsadüf edən yazıçılar baş verən hadisələrə xüsusi baxış tərzilə fərqlənirdi. Müharibə, ölkənin bölünməsi, baş verən kaos və xalqın parçalanması ilk dəfə ana dilində təhsil alan “hanqıl nəsl”nin (hanqıl sede) həssaslığının gərgin həddə çatmasına səbəb olmuşdu. Onlar üçün XX əsrin ortalarında baş verən hadisələr təsvir etdikləri qəhrəmanın cizgilərinin daha dəqiq təsvir olunması üçün bir vəsilə olmuşdur¹⁵⁶.

Ədəbiyyat səhnəsində “müharibədən sonrakı nəsil” adlandırılan gənc və istedadlı müəllif-modernistlər də bu zamanın yetirmələri idi. Bu sırada Kim So Vol, Yong Hye Von, O San Von, Li Yuksa, Yun Doncu, So Gi Von, Çxve Tonxo, Kim Çu Su, Li Kın Be və Mun Çonxi müharibənin dəhşətləri və nəticələri haqqında öz düşüncələrini ifadə etmək üçün qeyri-ənənəvi ədəbi-bədii vasitələrdən istifadə edirdilər¹⁵⁷.

Ədəbiyyatın yenilənməsinin və mədəniyyətin inkişafının milli müstəqilliyini bərpa etməsinə kömək olacağına inanan gənc şairlər yapon müstəmləkəsinə qarşı fəal mübarizə aparırdılar. Orta əsr Koreya ədəbiyyatında krala sədaqət, valideynlərə hörmət, böyüklərə, dostluğa etimad və qadın iffəti kimi meyarların təbliği öndə gəlirdisə müasir ədəbiyyatda tədris və əxlaq tərbiyəsi idi¹⁵⁸.

Koreya ədəbiyyatının sürətlə inkişaf etdiyi dövrdə romantizm və simvolizmlə bərabər irəli sürülən Konfutsi görüşləri əsas yer alırdı. Az vaxt ərzində sürrealizm, realizm kimi digər ədəbi cərəyanlar da aktualıq qazanır. İlk romantik şairlərdən biri, şeirlərində həyatı lirik-romantik duyğularla tərənnüm edən Lee Sanhva olmuşdur. Bu fikri həmçinin Na Dohyana və Kim Doninə aid etmək olar. Romantik şairlərin əsas

155 Koreya Ədəbiyyatı. BDU, Bakı 2012, s. 242

156 Ким В.Н., Пак И.Л., Сайдазимова У.Т. Литература страны изучаемого языка (Корея): учебное пособие.-Ташкент, 2009, с. 9

157 Ким В.Н., Пак И.Л., Сайдазимова У.Т. Литература страны изучаемого языка (Корея): учебное пособие.-Ташкент, 2009, с.10

158 Солдатова М.В., Пак К.А Современная корейская литература, с. 113

mövzusu sevgi, sevgi üçbucağı, qısqanclıq və sair idi.

30-cu illərdə Koreya ədəbiyyatına gələn modernizm qeyri-standart obrazların və vəziyyətlərin ifadəsi ilə diqqət çəkir. Bu dövrün ən tanınmış simalarından biri Li San idi. Onun “Güzgü” və “Səhər” şeirlərində qeyri-standart obrazlar və vəziyyətlərə rast gəlinir. O, cəmi 27 il ömür sürmüş, vərəm xəstəliyindən vəfat etmişdir. Əlbəttə ki, bu dövrün bütün şairlərinin Li San kimi taleyi olmasa da, onların yaradıcılığında ümid-sizlik, daxili boşluq mənəvi böhran ifadə olunur. Bu cür yaradıcılıq keyfiyyəti dövrün bir çox böyük şairlərinə xas idi.

Koreya ədəbiyyatında modernizm iki istiqamətdə təzahür edir:

1. Əsrin sonunda yaranan romantizm və sentimental romantizm,
2. 30-40-cı illərdə neoromanizm, klassisizm, realizm.

60-70-ci illərdə Koreya ədəbiyyatında Qərb fəlsəfi cərəyanlarının təsiri, xüsusilə diqqəti cəlb edir, əsas yeri isə ekzistensializm tutur¹⁵⁹.

Müasir Koreya poeziyasının banilərindən biri və ən sevilən şair Kim So Voldur. Daha çox Qərb üslubunda şeirlər yazmasına baxmayaraq, onun yaradıcılığında Koreyanın ənənəvi tərzini hesab olunan Minyonun təsirini də görmək olar. Şair qədim və müasir şeir üslublarını birləşdirərək Koreya modern şeir sənətinə yeni nəfəs gətirmişdir. Kim So Volun şeirlərində daha çox hüzn, ayrılıq, tərksizlik, çarəsizlik, acizlik kimi kədərli hislər dərin bir şəkildə əks olunur. Bu mövzular həm şairin daxili aləmini, həm də Yaponiyanın Koreyanı istismar etdiyi dövrdə koreya xalqının keçirdiyi iztirab dolu hisləri əks etdirir. Kim So Volun şeirləri ingilis, fransız, rus, alman və digər dillərə tərcümə olunmuşdu. Bunlardan ən məşhur olan “Azaliya gülü” (Səhləb çiçəyi) şeirində şair sevgilisindən ayrılmış aşiqin kədərini qəmli şəkildə deyil, nikbin notlarla özünə məxsus tərzdə ifadə edir. O öz şeirlərində Koreyanın adət-ənənələrini sadəcə canlı xalq dilində yazdığı üçün indi də koreyalıların ən sevimli şairi olaraq qalmaqdadır¹⁶⁰.

Son zamanlar Azərbaycanda Koreya ədəbiyyatı nümunələri orijinaldan tərcümə olunmaqdadır. Koreya poeziyasını Azərbaycan dilinə Vüsalə Həsənova, Nuray Kərimova, Nilufər Məmmədova və Könül Kamilzadə orijinaldan tərcümə edirlər. Koreya ədəbiyyatının bəzi klassik nümunələrini ingilis dilindən Azərbaycan dilinə Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşı dosent Cavidə Məmmədova tərcümə etmişdir. “İki nəslin faciəsi”, “Qarabaşağ gülü açan ərəfədə”, “Qanlı göz yaşı”, “Azaliya gülü” (Səhləb çiçəyi), “Dağda gül”, “İrəlində bir gün” və digərləri orijinaldan çevrilmişdir. Tərcüməçilər şeirin əsas ideyasını, poetik xüsusiyyətlərini qorumağa çalışmışlar. Bu baxımdan Vüsalə Həsənovanın tərcüməsində “Azaliya gülü” şeiri diqqətəlayiqdir:

Məni görməyə nifrət edib
Sən gedərkən
Səssiz-səmirsiz göndərirəm.
Yonbyondakı Yak dağındakı
Azaliya gülünü

159 Хангугый Менси Сончжип Соуль.1987. с.113.

160 Hansamo, Sevinc və Hüzn, yaz buraxılışı, Bakı 2019, s.7

Bir qucaq dərib yollarına səpdim.
Addım-addım gedərkən
Səpdiyim o gülləri
Sakitcə tapdalayıb gedirsən.
Məni görməyə nifrət edib
Sən gedərkən
Ölsəm də, göz yaşımı görməyəcəksən¹⁶¹.

Çağdaş Koreya ədəbiyyatının diqqətəlayiq simalarından biri də Yun Doncudur (1917-1945). O, bütün ömrünü vicdanlı yaşamağa çalışmış və bunu öz şeirlərində əks etdirmişdir. Bu səpkidə olan şeirlərinə görə şair Yaponiya hökuməti tərəfindən 2 illiyə həbs edilmişdir, lakin azad olmağına 2 ay qalmış həbsxananın soyuq divarları arasında vəfat etmişdir. Şairin ölümündən sonra dostları və yaxınları onun şeirlərini toplayaraq kitab tərtib etmişlər. Kitabın ön sözündə yer alan bu şeir kitabla eyni adı daşıyır.

Öləcəyim günə qədər səməyə baxıb,
Zərrə qədər də eyibə yol verməyəcəyəm.
Yarpağı əsdirən xəfif külək belə,
Mənə əzab verir.

Ulduzlara mahnı oxuyan ürəyimlə,
Bütün canlıları sevəcəyəm.
Və mənə verilmiş bu yolu gedəcəyəm.
Bu gecə də ulduzlar küləklə ötüşür (Tərcümə Vüsalə Həsənovanıdır).¹⁶²

Əsl adı Vonnoq olan məşhur Koreya şairi Li Yuksa (1904-1944) təxəllüsü ilə şeirlər yazmışdır. O, Koreyanın fəal vətənpərvər şairlərindən biri olmuşdur. Li Yuksa öz əsərlərində təkcə Koreyanın indiki vəziyyətini deyil, həmçinin gələcəyini də təsvir edirdi. Onun ən məşhur şeirləri sırasına “Yaşıl üzüm”, “Geniş düzənlik”, “Gül” və sair daxildir.

“Geniş düzənlik” şeirindən nümunə:

Uzaq keçmiş günlərin birində
Dan yeri yenicə sökülür və
Haradasa quşların səsi eşidilirdi (Tərcümə Nilufər Məmmədovanıdır).¹⁶³

Bu məqalədə müasir Koreya ədəbiyyatının XX əsrdə yaşayıb yaratmış şairlərin yaradıcılığı təhlil edilir. Müasir Koreya ədəbiyyatının tədqiqi gələcəkdə xalqlarımızın ədəbiyyatları arasında münasibətləri daha da yaxınlaşdıracaq, Koreya ədəbiyyatının öyrənilməsi üçün mənbə rolu oynayacaq.

161 Koreya Ədəbiyyatı. BDU, Bakı 2011, s. 225-227

162 Yenə orada, s. 2

163 Koreya ədəbiyyatı, BDU, 2011, s. 11